

Heidi Kivimäki

VAPAUDENRIISTON TUNNUSMERKISTÖ

Opinnäytetyö
Liiketalouden koulutus
2017

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Heidi Kivimäki	Tradenomi	Maaliskuu 2017
Opinnäytetyön nimi		35 sivua
Vapaudenriiston tunnusmerkistö		
Toimeksiantaja		
Kymenlaakson käräjäoikeus		
Ohjaaja		
Lehtori Päivi Ollila		
Tiivistelmä		
<p>Tämä opinnäytetyö käsittelee vapaudenriiston tunnusmerkistöä. Vapaus on nykypäivänä yksi ihmisen perusoikeuksista. Kun sitä perusoikeutta rikotaan, tulee vapaudenriistosta rangaista. Tutkimuksen ajatusmaailma lähtee tämän perusoikeuden lähtökohdista, päätyen käsittelemään sitä Suomen rikosoikeuden kannalta. Rikoslain 25. luvussa säädetään vapautteen kohdistuvista rikoksista, joista yksi on vapaudenriisto.</p> <p>Opinnäytetyö käsittelee vapaudenriistoa rikoksena. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää miksi vapauden riistäminen toiselta on rangaistavaa sekä milloin voidaan tuomita vapaudenriistosta. Lisäksi opinnäytetyössä käsitellään vapaudenriistoon läheisesti liittyviä muita rikoksia, jotka edesauttavat vapaudenriistoa tai muodostavat vapaudenriiston kanssa kokonaisuuden.</p> <p>Vapaudenriiston osalta tutkimuksessa selvitetään sen määritelmä, tekotavat sekä törkeän vapaudenriiston määritelmä. Rikoslaisissa on määritelty vapaudenriiston tekotavat ja millä tavalla voi riistää toisen vapauden. Kuitenkaan siellä ei ole määritelty yksittäisiä keinoja esimerkiksi millä tavoin voi lukitsemalla riistää vapauden.</p> <p>Tutkimuksen perustana toimivat oikeustapaukset ja teoria. Opinnäytetyössä on käytetty kvalitatiivista tutkimusmenetelmää, sillä oikeustapauksia ei vertailla määrällisesti vaan keskitytään niiden sisältöön ja monipuolisuuteen.</p> <p>Tutkimustulokset vahvistivat vapaudenriiston tunnusmerkistön toteutuvan myös käytännössä. Vapaudenriisto tapahtuu tunnusmerkistön mukaan eristämällä uhri ympäristöstä tai viemällä uhrilta liikkumisvapauden. Myös törkeän vapaudenriiston määritelmän raja on hahmotettavissa rikoslain tunnusmerkistöstä.</p> <p>Johtopäätöksenä voidaan katsoa, että jokainen vapaudenriistotapaus on yksilöllinen, mutta kuitenkin muodostavat kokonaisuudessaan yhtenäisen linjan.</p>		
Asiasanat		
rikosoikeus, vapaus, rikoslaki, vapaudenriisto		

Author (authors)	Degree	Time
Heidi Kivimäki	Bachelor of Business Administration	March 2017
Thesis Title		35 pages
The Constituent Elements of Deprivation of Liberty		
Commissioned by		
Kymenlaakso District Court		
Supervisor		
Päivi Ollila, Senior Lecturer		
Abstract		
<p>This thesis deals with the constituent elements of deprivation of liberty. Nowadays freedom is a fundamental human right. When this fundamental right is violated there should be also punishment for deprivation of liberty. The study used this fundamental right as a starting point, discussed it from the perspective of the Finnish criminal law. Chapter 25 of the Penal Code regulates crimes against freedom one of which is a deprivation of liberty.</p>		
<p>The purpose of this study was to find out why deprivation of liberty from another is a criminal offense and when the sentence is interpreted as deprivation of liberty. The thesis also dealt with other crimes closely related to deprivation of liberty in the sense of contribution to the deprivation of liberty or create entirety together with deprivation of liberty. The study explained the concepts and the definition of the act of aggravated deprivation of liberty. The Penal Code defines the act of deprivation of liberty and the method of doing it. However, the definition does not cover individual cases as in what aspect, for example, someone can be deprived of liberty by locking them up. Court cases and theory were used as a basis for the study. A qualitative research method was used, since legal situations are not possible to compare quantitatively but focus on their content and versatility. The research results confirmed that the constituent elements of depriving of liberty were validated also in practice. Deprivation of liberty as one element takes place by isolating the victim from the environment or by taking away the victim freedom of movement. Also, the limitation of the definition of aggravated deprivation of liberty is clearly present in the constituent elements of the criminal law.</p>		
Keywords		
Freedom, The Penal Code, Deprivation of liberty		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	TUTKIMUSAINEISTO JA MENETELMÄT	6
3	VAPAUS PERUSOIKEUTENA	7
3.1	Kansalaisyhteisöjä ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus...	7
3.2	Euroopan ihmisoikeussopimus	8
3.3	Suomen perustuslaki	9
3.4	Rikoslaki	10
4	VAPAUDENRIISTOON LIITTYVÄT RIKOKSET	11
4.1	Pahoinpitely	11
4.2	Laiton uhkaus	13
4.3	Ryöstö	14
4.4	Seksuaalirikokset.....	16
5	VAPAUDENRIISTON MÄÄRITELMÄ	17
	Tekotavat	18
5.1.1	Liikkumisvapauden riistäminen	19
5.1.2	Ympäristöstä eristäminen.....	21
5.1.3	Lapset poikkeuksena	22
6	TÖRKEÄ VAPAUDENRIISTO	24
6.1	Aika.....	24
6.2	Vakava vaara.....	25
6.3	Eriytynyt julmuus ja vakava vaara	26
7	TUTKIMUSTULOKSET	27
7.1	Tutkimuksen reliäabelius ja validius.....	27
7.2	Vapaudenriisto yhteydessä muihin rikoksiin	29
7.3	Vapaudenriiston tunnusmerkistön toteutuminen	29
7.4	Törkeän vapaudenriiston toteutuminen.....	30
7.5	Johtopäätökset	31
7.6	Pohdintaa	31

LÄHTEET.....33

1 JOHDANTO

Jokaisella on lain mukaan oikeus elämään, henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen sekä liikkumisvapaus. Vapaudenriisto rikoksena rajoittaa näitä ihmisen perusoikeuksia ja pahimmassa tapauksessa estää kokonaan. (HE 94/1993.)

Oikeudellisessa merkityksessä vapauskäsite nähdään pakottamisen vastakohtana, kun puhutaan ihmisten välisistä suhteista. Yleisesti rikosten rangaistavuus tarkoittaaakin, että tekijä toimii vasten toisen tahtoa. Myös joillakin rangaistussäännöksillä halutaan suojata yksilön vapaan tahdon toteutumista. Toisena oikeudellisena merkityksenä voidaan katsoa olevan orjuuden vastakohtana oleva vapaus, joka osoittaa ihmisyyden ja persoonallisuuden merkityksen. Tämä voidaan katsoa nykypäivänä tarkoittavan henkilön yksilöllisyyttä ja yksityisyyttä. (HE 94/1993, 1.10.)

Vapaudenriistoon, josta saa rangaistuksen, voi syyllistyä riistämällä toisen liikkumisvapauden tai eristämällä tämän ympäristöstään. Vapaudenriistosta ei ole määritelmää, kuinka pitkä vapaudenriistäminen on rangaistavaa. Kuitenkin voisi ajatella, että hetkellinen vapauden riistäminen ei täytä tunnusmerkistöä. Kun vapaudenriisto on kestoaltaan lyhyt, vaikuttavat kuitenkin myös muut olosuhteet siihen, rangaistaanko siitä vai ei. (Lappi-Seppälä, Hakamies, Helenius, Koskinen, Majanen, Melander, Nuotio, Nuutila, Ojala & Rautio 2016.)

Rikoslakiin vapaudenriiston tunnusmerkistö lisättiin vasta 1995, mutta sitä ennenkin vapauden riistäminen toiselta oli rangaistava teko. Vapaudenriisto on yksittäinen rikos koko vapaudenmenetyksen ajalta, niin kuin myös muut vapaudteen kohdistuvat rikokset. Vapaudteen kohdistuvat rikokset kohdistuvat aina yhteen henkilöön, vaikka tapaukseen liittyisi useita henkilöitä, joten rikosenteikijä tuomitaan yhtä monesta vapaudenriistosta kuin uhreja on. (Lappi-Seppälä ym. 2016.)

Tutkimuksen tarkoitus on selvittää, miksi vapauden riistämisestä rangaistaan, mitä tekoja vapaudenriisto pitää sisällään sekä missä vaiheessa on kyse törkeästä vapaudenriistosta. Vapaudenriistoon liittyy yleensä myös muita rikoksia kuten esimerkiksi pahoinpitely, jolloin työssä käydään myös niitä läpi.

Lähestymistapani tutkimukseen on kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä. Työssäni tutkin vapaudenriiston tunnusmerkistöä sekä sen rangaistavuutta. Perehdyin tutkimuksessa oikeuskirjallisuuteen, artikkeleihin sekä vertailen oikeustapauksia. Tutkimusmetodinä käytän kvalitatiivista tutkimusmenetelmää ja päädyin siihen siksi, että käytän aineistona tekstimuotoisia dokumentteja. (Kananen 2015, 81.) Tarkoituksena on löytää tekstistä yhteisiä tekijöitä, eli millä perusteella henkilö on tuomittu vapaudenriistosta ja millä perusteella ei ole.

Valitsin aineistoksi Kymenlaakson käräjäoikeuden tapauksia, sillä suoritin harjoitteluni siellä. Olin mukana myös eräässä istunnossa, jossa käsiteltiin vapaudenriistoa. Kiinnostus aiheeseen heräsi sen jälkeen, kun mietin, mitä kaikkea itse rikokseen liittyy.

2 TUTKIMUSAINEISTO JA MENETELMÄT

Tarkoituksena on tutkia vapaudenriiston tunnusmerkistöä sekä sen rangaistavuutta. Tutkimuksen tulokset esitän kirjallisesti tekstimuodossa. Tarkoituksena olisi saattaa tutkimus ymmärrettävään muotoon, jolloin siitä olisi hyötyä ulkopuoliselle lukijalle.

Tutkimuksessani käytän laadullista eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on ilmiön kokonaisvaltainen tutkiminen. Tarkoituksena on löytää selvyys, mitkä ovat ratkaisevia tekijöitä vapaudenriistosta rankaisemiseen, kun vertaillaan lakia sekä oikeuskäytäntöä. Teoriapohjan on tarkoitus antaa pohjaa tutkimuksen kehittymiselle. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157.)

Laadullisen tutkimusmenetelmän aineistonkeruumenetelmiä ovat esimerkiksi haastattelut, havainnointi, kyselyt sekä erilaiset dokumentit. Käytän aineistona erilaisia dokumentteja, joita luen ja tarkastelen. Dokumenteilla tarkoitetaan tekstejä, joilla voidaan hakea ilmiöön ratkaisua. Perehdyin tutkimuksessa kirjallisuuteen, artikkeleihin sekä vertailin oikeustapauksia. Näillä kaikilla on merkitystä tutkimustulosten kannalta. (Kananen 2015, 81.)

Aineiston ja tiedon hankkiminen tapahtuu itsenäisesti, lukuun ottamatta Kymenlaakson käräjäoikeudesta saatuja oikeustapauksia. Laadullisen tutkimuk-

sen aineistossa ei ole tärkeää sen määrä vaan laatu. Tutkimusaineiston tarkoituksena on toimia apuvälineenä ilmiön ymmärtämisessä sekä tulkinnan muodostamisessa. (Vilka 2005, 126.)

Aineiston analyysi on teoria- ja aineistopohjainen analyysi. Teoriassa ilmenee ongelman ajattelumallit sekä käsitteet. Teorian tarkoitus tutkimuksessa on helpottaa tulkintaa. Aineiston tulkinnalla saadaan selville, millä tekijöillä on vaikutusta vapaudenriistosta tuomitsemiseen, eli toimintamalleja ja ilmiön esiintymisyhteyksiä. (Kananen 2015, 171–176.)

3 VAPAAUS PERUSOIKEUTENA

Jokaisella on lain mukaan oikeus elämään, henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen sekä turvallisuuteen. Näitä ihmisoikeuksia suojataan Kansainvälisellä yleissopimuksella, Euroopan ihmisoikeussopimuksella ja Suomen perustuslailla. Vapauden suoja on tarkoitettu suojaamaan erityisesti julkisenvallan vapaudenriistoista, mutta sisältävät kohtia valtioille vapaudenriiston estämiseen yksityisten ihmisten välillä. Perusoikeuksilla tarkoitetaan yksilön oikeuksia, jotka turvataan kansallisessa perustuslaissa. Ihmisoikeudet ovat taas kansainvälisten sopimusten avulla turvattuja oikeuksia. Perus- ja ihmisoikeudet ovat sisällöltään hyvin samanlaisia, sillä niiden välillä vallitsee vuorovaikutussuhde. (Karttunen, Koivunen, Laasanen, Sippel, Uitto & Valtonen 2009, 80–81.)

3.1 Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus

Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirja sekä ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus ovat ihmisoikeuksien perusta. Vuonna 1948 Yhdistyneet Kansakunnat hyväksyi ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen, joka ei velvoita valtioita, mutta sen vaikutus on laaja-alainen. (Suomen YK-liitto 2016.)

Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus toimii perustana useille maailmanlaajuisille sekä alueellisille ihmisoikeussopimuksille ja asiakirjoille. Ihmisoikeudet ovat kansainvälistä oikeutta. (Ojanen 2009, 67–68.) Ihmisoikeussopimuk-

set ovat kansainvälisiä sopimuksia, joiden sopimusosapuolia ovat valtiot. Valtion hyväksyessä sopimuksen, se ottaa vastuun sopimuksen toteutumisesta. Valtion on edistettävä yksilön oikeuksien toteutumista käytännössä. (Suomen YK-liitto 2016.) Myös Suomen on edistettävä ihmisoikeuksien toteutumista. Suomi onkin hyväksynyt ja voimaansaattanut melkein kaikki yleismaailmalliset ja eurooppalaiset ihmisoikeussopimukset. (Ojanen 2009, 68.)

Aikaisemmin mainittuihin julistuksiin pohjautuva Kansalaisyhteiskunta- ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus on yksi yleissopimuksista. KP-sopimus takaa vapauden, oikeuden ja rauhan perustan maailmassa sopimalla siitä valtioiden kesken. (Suomen YK-liitto 2016.)

KP-sopimuksen pääsisältö on ihmisten perusoikeuksissa. Jokaisen ihmisen pitää olla samanarvoinen ja jokaisella on oikeus määrätä itsestään sekä olinpaikastaan. KP-sopimuksen kolmannen osan 9. artiklassa 1. kohdassa tuodaan esiin jokaisen oikeus vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Myöskään keneltäkään ei saa riistää vapautta paitsi laissa määrätyillä perusteilla. (KP-sopimus 8/1976.)

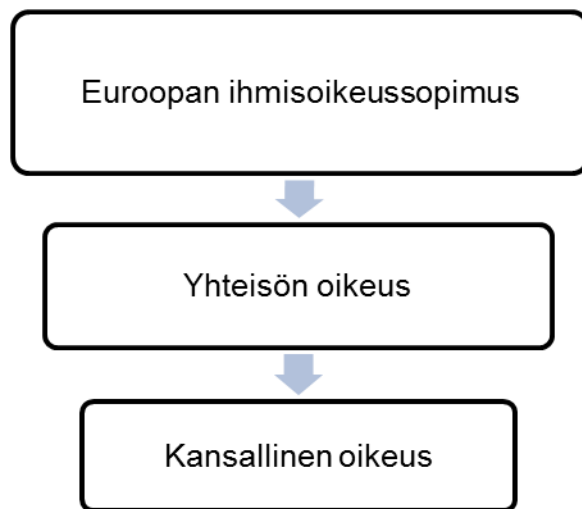
3.2 Euroopan ihmisoikeussopimus

Euroopan ihmisoikeussopimus on yleissopimus ihmisoikeuksien sekä perusvapauksien suojaamiseksi. Sopimus astui voimaan vuonna 1953. (Ihmisoikeudet.net 2016.) Sopimuksen tarkoituksena on turvata Yhdistyneiden Kansakuntien yleismaailmallisen julistuksen tarkoittamat oikeudet Euroopan alueelle. Sopimuksessa Euroopan neuvoston tarkoituksena yhtenäinen piiri jäsenvaltioiden välille, jonka saavuttamiseksi ihmisoikeuksien sekä perusvapauksien ylläpitäminen ja edistäminen ovat tärkeää. Jäsenvaltioiden tulee toteuttaa perusvapauksia ja poliittista demokratiaa, joilla osoittavat toimivansa oikeudenmukaisesti. (Euroopan ihmisoikeussopimus.)

Myös Euroopan ihmisoikeussopimuksessa halutaan suojella vapautta ja turvallisuutta. Vapaudesta säädetään sopimuksen 5. artiklassa, jonka perustana on jokaisen oikeus vapauteen. Artiklan mukaan vapauden riistäminen on ran-

gaistavaa paitsi tietyissä tapauksissa, kuten esimerkiksi lain nojalla pidättämisessä tai vangitsemisessa ja alaikäisen vapauden riistäminen kasvatustarkoituksessa. (Euroopan ihmisoikeussopimus.)

Suomen on myös saatettava voimaan lailla tämä sopimus, niin kuin muutkin kansainväliset sopimukset, kun ne sisältävät lainsäädäntöön liittyviä säädöksiä. Lain voimaan saattamisen jälkeen se on myös osa Suomen oikeutta, jolloin sitä voitaisiin soveltaa samalla tavalla kuin valtion omaa lakia. Kuitenkaan ihmisoikeussopimuksen suora soveltaminen olisi hankalaa. (Gullans, Pellonpää, Pölönen & Tapanila 2012, 57-66.)

Kuva 1. The Hierarchy of the Sources of Law. (Surakka 2012, 19.)

3.3 Suomen perustuslaki

Suomen perustuslailla 1.3.2000 lähtien korvattiin vanhat perustuslait. Suomen perustuslaki sisältää useita kohtia kansainvälisten sopimusten ja yhteistyön säädöksistä. Ensimmäisessä artiklassa säädetään ihmisarvosta ja Suomen osallistumisesta kansainväliseen yhteistyöhön ihmisoikeuksien turvaamis-työssä. (Scheinin 2002, 3.)

Suomen perustuslain 2. luvussa käsitellään perusoikeuksia. Perusoikeudet voidaan katsoa olevan samat kuin Euroopan ihmisoikeussopimuksessa. Perusoikeuksia ovat mm. yhdenvertaisuus, oikeus henkilökohtaiseen vapauteen

ja turvallisuuteen, liikkumisvapaus sekä yksityiselämän suoja. (Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.)

Joissain tapauksissa Suomen perusoikeussuoja ylittää kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia pidemmälle, sillä niistä ei ole päästy yhteisymmärrykseen sopimusosapuolien kesken. Esimerkiksi taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia, eli TSS-oikeuksia koskeva suoja on korkeammalla kuin kansainvälisellä tasolla. (Ojanen 2009, 50.)

Perustuslaissa on selkeästi kerrottu, että perusoikeuksien rajoittaminen tai niiden estäminen ei ole sallittavaa. Perustuslaki ei voi kuitenkaan itsessään määrittää rikoksen luonnetta, vaan sen tarkoitus on taata pohja kaikelle lainsäädännölle. Rikoslaisissa on selvennetty eri rikoslajit sekä niistä määrättävät rangaistukset. Rikoslaki perustuu siis yksilön perusoikeuksiin ja sen tarkoituksena on pyrkiä ylläpitämään yksilön oikeudet. (Lappi-Seppälä 2006, 64.)

Perustuslain 9. artiklassa säädetään liikkumisvapaudesta. Jokaisella kansalaisella ja laillisesti oleskelevalla on vapaus liikkua maassa ja valita asuinpaikkansa. Lisäksi jokaisella on oikeus poistua maasta ja saapua maahan sekä suoja maasta poistamista vastaan. Kuitenkaan ulkomaalaisella ei ole täysin samoja oikeuksia kuin Suomen kansalaisella, sillä heillä ei ole yleistä oikeutta tulla Suomeen ja oleskella Suomessa. (Suomen perustuslaki 11.6.1999/731; Karttunen ym. 2009, 84–85.)

3.4 Rikoslaki

Rikoslaki myös osaltaan toteuttaa kansainvälistä oikeutta. Rikoslaisissa on osa, joka liittyy kansainvälisten oikeuksien toteuttamiseen ja joihin kansainvälinen yhteistyö velvoittaa. Jokaisen maan kansalliset säännökset voivat olla erilaisia, mutta kansainvälisestä oikeudesta saadaan suunta niiden arviointiin. (Lappi-Seppälä ym. 2016.)

Suomen rikoslaki julkaistiin asetuskokoelmassa joulukuussa 1889 ja tuli voimaan vuonna 1894 huhtikuussa. Vuoden 1889 uudistuksella kumottiin 1734 vanhentuneet säännökset. Rikoslakia on uudistettu ajan myötä ja eniten lain kokonaiskuvaa on muuttanut erityislainsäädännön kehitys. Tällä tarkoitetaan

seuraamusjärjestelmää ja rikosoikeuden erityistä osaa. Erityisen paljon rikosoikeuden koko kuvaa on muuttanut erityislainsäädännön puolella tapahtunut kehitys. Se on koskenut seuraamusjärjestelmää ja rikosoikeuden erityistä osaa, eri rikoksia koskevia kriminalisointeja. (Lappi-Seppälä ym. 2016.)

Vuonna 1972 rikosoikeuskomitea aloitti rikoslainsäädännön kokonaisvaltaisen uudistuksen valmistelun. Uudistus tapahtui kolmessa osassa. Toinen osa sisälsi kolmasosan erityisestä osasta sekä muutoksia useisiin muihin lakeihin. Ehdotus uudistuksesta valmistui 1989 ja sen perusteella tehdystä HE 94/1993 vp:stä seurasi lainuudistus. Uudistus astui voimaan 1995, jolloin uudistui myös vapaudenriiston tunnusmerkistö. (Lappi-Seppälä ym. 2016). Rikoslaki suojaa kokonaisuudessaan ihmisen perusoikeuksia, mutta arvojen muuttuessa katsottiin sopivammaksi tehdä vapauteen kohdistuvista rikoksista oma lukunsa. Lisäksi muutoksia lukuun olivat tuoneet kansainväliset sopimukset. Rikoslain 25. lukuun otettiin mukaan ne vapauteen kohdistuvat rikokset, joita ei voitu muiden rikosten yhteydessä käsitellä. Näin saatiin rikoslakiin tunnusmerkistöt vapauteen kohdistuvien rikosten perustyypeistä. (HE 94/1993 1.10.)

4 VAPAUDENRIISTOON LIITTYVÄT RIKOKSET

Vapaudenriistoon liittyy muita rikoksia, jotka liittyvät vapaudenriistoon edesauttamalla sitä tai niin, että vapaudenriisto edistää muiden rikosten toteuttamista.

4.1 Pahoinpitely

Pahoinpitely voidaan toteuttaa käyttämällä ruumiillista väkivaltaa tai myös niin, ettei käytetä sitä. Laissa on määritelty myös, että väkivallalla vahingoitetaan toisen terveyttä, aiheutetaan kipua tai saatetaan tiedottomaan tilaan. Pahoinpitelystä tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. (Rikoslaki 19.12.1889/39 21. luku 5.§.)

Pahoinpitelyn yleisin tekotapa on käyttää ruumiillista väkivaltaa toiseen. Rikoksen syntyminen ei edellytä vahingon aiheutumista, vaan jo itsessään väkivalta ja yritys on rangaistava. Tekomuodon ei tarvitse aiheuttaa välttämättä kipua

tai ruumiillisia vammoja. Pahoinpitely tapahtuu silloin, kun loukataan toisen ruumiillista koskemattomuutta. (Frände ym. 2010,178–179.)

Pahoinpitelystä on eri vakavuusasteita. Pahoinpitely normaalisti johtaa ruumiilliseen vammaan tai aiheuttaa kipua. Tekotapoja on monia, mutta esimerkiksi lyöminen tai potkiminen ovat yleisiä. Lievään pahoinpitelyyn kuuluu esimerkiksi töniminen tai käyminen käsiksi. Törkeän pahoinpitelyn seuraukset ovat hengenvaarallisia väkivallan käytöstä aiheutuneita vammoja. Tällaisia vammoja aiheutuu yleensä, kun pahoinpitelyssä käytetään terä- ja lyömäaseita. (Rikoslaki 19.12.1889/39 21. luku 6.§; Lappi-Seppälä ym. 2016.)

Pahoinpitely voi aiheuttaa myös psyykkisen vamman, vaikka tapauksessa olisi käytetty fyysistä väkivaltaa. Kuitenkin pelkän psyykkisen vamman aiheuttaneita pahoinpitelyitä on vähän. (Lappi-Seppälä ym. 2016.)

Vapaudenriiston yhteydessä tapahtuu usein pahoinpitely. Pahoinpitely voi myös tapahtua vapaudenriiston jälkeen, kun uhri yrittää pako. Kymenlaakson käräjäoikeuden ratkaisussa 14/150105 ilmenee, että pahoinpitely estää asianomisjaa pakenemasta tilanteesta. Lisäksi pelko uudestaan pahoinpitelemisestä tai hengenvaarasta estää asianomistajaa pakenemasta.

A syyllistyi kahteen pahoinpitelyyn sekä kahteen vapaudenriistoon. A oli pahoinpidellyt B:tä sekä riistänyt B:ltä vapauden estämällä hänen poistumisen asunnosta, kahtena eri kertana. A syyllistyi myös molempina kertoina tapahtuneista pahoinpitelyyn B:tä kohtaan. Ensimmäisellä kerralla A oli estänyt B:n poistumisen asunnosta pahoinpitelemällä häntä sekä kieltämällä sanallisesti. Pahoinpitelyt olivat tapahtuneet lyömällä käsin, astalolla ja nahkavyöllä sekä potkimalla eri ruumiinosiin. B:lle oli aiheutunut iskuista mm. verenvuotoa nenästä, päähän ja jalkoihin kohdistuneiden lyöntien aiheuttamasta kaatumisesta tajunnan menetys. Vammoista toipuminen oli vaatinut kahden päivän sairaalahoitoa. A oli myös leikannut B:n hiukset lyhyiksi. Toisella kerralla A oli estänyt B poistumisen asunnosta pahoinpitelemällä. Pahoinpitely tapahtui lyömällä ja potkimalla sekä lyömällä nahkavyöllä. A oli myös työntänyt B:n kylpyammeeseen, kastellut ja lyönyt häntä suihkulla päähän. (Kymenlaakson käräjäoikeus 14/150105.)

4.2 Laiton uhkaus

Laiton uhkaus on yksi vapautteen kohdistuvista rikoksista. Rikoslain määritelmän mukaan laittomaan uhkaukseen syyllistyy, kun nostaa aseensa toista vastaan tai muulla tavoin uhkaa toista rikoksella. Tämän pitää tapahtua niin, että toisella on syy pelätä itsensä tai toisen henkilökohtaisen turvallisuuden tai omaisuuden puolesta. (Rikoslaki 19.12.1889/39 25. luku 7.§.)

Moniin rikoksiin voidaan yhdistää uhkaus. Uhkaus saattaa olla pakottamista rikoksen yhteydessä. Varoitus ja uhkaus ovat kaksi eri asiaa, sillä varoitus ei ole riippuvainen varoituksen antajasta. Uhkaus on taas pelon aiheuttamista, jonka uhkaajan on mahdollista sekä myös pystyy toteuttamaan tai jonkun toisen henkilön avustuksella. Voidaan uhata esimerkiksi pahoinpitelyllä. (Lappi-Seppälä ym. 2016.)

Rikoksella uhkaaminen tulee siis olla pelkoa aiheuttava rikos. Tällaisia rikoksia ovat henkilökohtaiseen turvallisuuteen ja omaisuuteen kohdistuvat rikokset. Tarkemmin henkilökohtaiseen turvallisuuteen kuuluvat rikokset kohdistuvat henkeen ja terveyteen, vapautteen ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. (Frände ym. 2010, 351.)

Jos uhkaus täyttää jonkin muun rikoksen tunnusmerkistön, siitä ei rangaista erikseen. Esimerkiksi vapaudenriistotapauksissa pahoinpitelyllä uhkaaminen sisältyy vapaudenriiston tunnusmerkistöön, kun henkilön liikkumisvapaus estetään uhkaamalla. Rikoksista laittoman uhkauksen säännöksen ohittavat myös pakottaminen, raiskaus, ryöstö, kiristys sekä pahoinpitely. (Lappi-Seppälä ym. 2016.)

Laiton uhkaus voi edeltää rikosta tai toimia toisen rikoksen jatkona. Jos uhaan esimerkiksi pahoinpitelyllä ja pahoinpitely tapahtuu, rangaistaan vain pahoinpitelystä, ellei aikaväli rikosten välillä ole merkittävä. Jos uhkaus tapahtuu toisen rikoksen jälkeen, syyllistyy sekä pahoinpitelyyn ja laittomaan uhkaukseen. (Lappi-Seppälä ym. 2016.)

Kymenlaakson käräjäoikeuden ratkaisussa 16/111404 A oli uhannut B:tä, pitämällä kahta veistä eri aikana B:n kaulalla sekä kertonut polttavansa asunnon, tekevänsä väkivaltaa ja tappavansa tämän puukottamalla, jos B ei maksa velkaansa, poistuu asunnosta ilman A:n lupaa tai ilmoittaa tilanteesta poliisille. A

syyllysty laittoman uhkauksen lisäksi myös vapaudenriistoon estämällä B:tä poistumasta asunnosta uhkauksin. Tapauksessa ei ollut näyttöä siitä, oliko A pitänyt veistä B:n kaulalla. Käräjäoikeus katsoi olosuhteiden olevan sellaiset, että B:llä oli syytä pelätä omaisuutensa sekä turvallisuutensa olevan vaarassa. (Kymenlaakson käräjäoikeus 16/111404.)

Rikoksen toteutuminen ei ole riippuvainen siitä, ketä uhataan rikoksella. Uhkaus voidaan kohdistaa toiseenkin henkilöön, mutta hänen on oltava uhkauksen saaneelle henkilölle tärkeässä asemassa. Henkilö voi olla esimerkiksi puoliso, lapsi tai ystävä. Tällöin kohde ei voi olla tuntematon henkilö. Uhkauksen pitää olla sellainen, että on syy pelätä toisen tai hänen omaisuutensa olevan vaarassa. Henkilön, jota uhkaus koskee, ei tarvitse tietää uhkauksesta. (Lappi-Seppälä ym. 2016.)

4.3 Ryöstö

Ryöstörikoksissa on yhdistetty monia ominaisuuksia eri rikoksista, esimerkiksi väkivallan tai sillä uhkaamisen ja toisen omaisuuden viemisen. Lainkohdalla on tarkoitus suojata henkilöiden vapautta, omaisuutta ja terveyttä. (Lappi-Seppälä ym. 2016.)

Ryöstö tapahtuu ottamalla toisen hallusta tai luvatta käyttöön omaisuutta. Ryöstön tulee tapahtua rikoslain ryöstösäännösten mukaisesti, sillä ryöstö ei muuten eroaisi varkaudesta. Ryöstön tavoiteltu etu tulee olla oikeudeton, eikä jokin asia, mihin hänellä on oikeus. Jos tavoitellaan sitä, mihin hänellä on jo oikeus, syyllysty esimerkiksi omankädenoikeuteen. Ryöstössä käytetään uhriin väkivaltaa tai välitöntä uhkaa väkivallan käyttämisestä. (Lappi-Seppälä ym. 2016.)

Väkivallan uhka tulee olla sellaista, että uhri voi olettaa joutuvansa väkivallan kohteeksi. Väkivallan käsitettä ei ole määritelty tarkasti, vaan puhutaan väkivallasta yleisesti. Ryöstön tyypillisenä tekemuotona voisi ajatella ruumiillista väkivaltaa, joka rikkoo fyysisen koskemattomuuden. Kuitenkin väkivalta voi olla myös muutakin väkivaltaa kuin fyysistä. Väkivallan uhkaa tai väkivaltaa tulee käyttää omaisuuden anastamiseksi, luvattomaan käyttöön ottamiseksi tai pakottamiseen. Jos väkivaltaa käytetään enemmän, kuin olisi tarpeen tai eri

tarkoitukseen, on kyse enemmänkin pahoinpitelystä. Kuitenkin väkivallan voimakkuus ja sen vakavuus ovat keino arvioida, koska ryöstö on törkeä. (Hallituksen esitys 66/1988 1.8.2.; Lappi-Seppälä ym. 2016.)

Ryöstön yritys on myös rangaistava teko. Rikos sisältää vapauteen ja ruumiilliseen koskemattomuuteen kohdistuvia piirteitä, mutta ei kuitenkaan ole välttämätöntä yrityksen rangaistavuuden kannalta, että kaikkia niitä olisi vaarannettu. Kun väkivaltaa on käytetty omaisuuden saamiseksi, yritys on jo rangaistava, vaikka omaisuuteen ei olisi koskettu. Itse rikos on rangaistava vasta silloin, kun sekä väkivalta että omaisuuden anastus on toteutettu. (Lappi-Seppälä ym. 2016.)

Kun puhutaan vähäisestä rikoksesta, esimerkiksi kun väkivaltaa ei ole tai se on vähäistä, tulisi katsoa tekijän syyllistyneen johonkin muuhun vastaavaan rikokseen. Myös esimerkiksi anastetun omaisuuden arvo on vähäinen, ei tulisi katsoa rikosta ryöstöksi. (HE 66/1988, 1.8.2.)

Helsingin hovioikeuden ratkaisussa 15/106433 vastaaja oli syyllistynyt törkeään vapaudenriistoon, törkeään ryöstöön sekä virkamiehen vastustamiseen. Vastaaja oli sitomalla ja kuljettamalla eri puolille Porvoota oikeudettomasti riistänyt asianomistajalta liikkumisvapauden sekä eristänyt tämän ympäristöstään. Vastaaja oli uhannut raiskaamisella ja tappamisella sekä painanut puukolla niskaa, tehostaakseen vaatimuksiaan ja saadakseen asianomistajan pysymään paikallaan. Vastaaja oli myös sitonut asianomistajan suun, kädet ja jalat tiukasti. Vastaaja oli halunnut rahaa asianomistajalta, jonka saamiseen hän käytti uhkailua ja törkeää vapauden riistämistä. Rangaistusta mitattaessa tulisi vapaudenriistoa ja ryöstöä tarkastella kokonaisuutena, sillä vastaaja oli ryhtynyt törkeään vapaudenriistoon tehdäkseen törkeän ryöstön. Molemmat teot olivat kokonaisuutena arvostellen törkeitä. Törkeäksi vapaudenriistoksi hovioikeus katsoi teon, sillä se oli kestänyt pitkään, ja vastaaja oli sen aikana uhannut asianomistajaa tappamisella ja raiskaamisella. Lisäksi vastaaja oli sitonut sähköjohdon asianomistajan kaulan ympärille, joka olisi voinut aiheuttaa vakavaa vaaraa. Törkeän ryöstön kannalta oli arvioitava, käytettiinkö teräasetta, josta hovioikeus piti asianomistajan kertomusta uskottavana. (Edilex-toimitus 2015.)

4.4 Seksuaalirikokset

Seksuaalirikokset luokiteltiin vuoteen 1971 saakka vapautteen kohdistuviksi rikoksiksi (Lappi-Seppälä ym. 2016). Nykyisten säännösten tehtävä on seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suojaaminen. Jokaisella on oikeus määrätä itsestään ja seksuaalisesta käyttäytymisestään, kunhan sillä ei loukata toisten itsemääräämisoikeutta. (HE 6/1997.) Vuoden 1970 muutoksessa kaikki seksuaalirikossäännökset kasattiin samaan lukuun. Aikaisemmin väkisinmakaamisesta ja siihen liittyvistä rikoksista säädettiin samassa luvussa vapaudenriiston kanssa. (Lappi-Seppälä ym. 2016.)

Seksuaalirikoksiin kuten esimerkiksi raiskaukseen, liittyy usein vapaudenriisto. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen raportissa ilmenee, että yhteen kymmenestä perustunnusmerkistön täyttäviin raiskausrikoksiin sisältyi pidempiaikaista vapaudenriistoa. Lisäksi yhteen neljännekseen törkeistä raiskausrikoksista liittyi useamman tunnin vapaudenriisto. (Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2012, 17–18.)

Vapaudenriisto katsotaan myös rangaistusta koventavana perusteena raiskausrikosten yhteydessä. Rikoksissa vapaudenriistoon liittyvinä piirteinä sekä itse vapaudenriiston lisäksi oli muun muassa lukitseminen asuntoon, kuljettaminen syrjäiseen paikkaan. Lisäksi myös avunsaannin estäminen, kuten puhelimen poistaminen ja kiristäminen ottamalla valokuvia. Vapaudenriisto voidaan myös käsitellä oman tunnusmerkistön kautta. (Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2012, 65.)

Tapauksessa KKO:2014:85 oli kyse sekä raiskauksesta että vapaudenriistosta. Kaiken kaikkiaan A:n syyksi oli luettu samaan kokonaisuuteen törkeä raiskaus, raiskaus ja kaksi vapaudenriistoa. Kysymys oli A:lle ja kolmelle muulle määrättävästä rangaistuksesta. C oli yhtenä illalla suostutellut B:n lähemmään autonsa kyytiin ja kuljettanut tämän järjestön kerhotilalle. A oli ollut heitä vastassa kerhotiloissa ja C ja A olivat sen jälkeen uhkaavasti käyttäytyen ja B:hen seksuaalista väkivaltaa kohdistuen pitäneet häntä kerhotiloissa noin 8 - 9 tunnin ajan.

Tällä tavoin C ja A olivat B:n tahdon vastaisesti oikeudettomasti riistäneet B:n liikkumisvapauden. A oli käräjäoikeuden toteamuksella syyllistynyt törkeään

raiskaukseen, raiskaukseen ja kahteen vapaudenriistoon. A:n saamaan rangaistukseen luettiin mukaan myös muita hänen tekemiä rikoksia. A valitti hovioikeuteen ja syyttävä ja asianomistaja B tekivät vastavalituksen. Hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden tuomioita A osalta. B kuitenkin sai valitusluvan ja valitti korkeimpaan oikeuteen, ja halusi, että A ja kolmen muun rangaistusta korotettaisiin. A teki vastavalituksen. Korkein oikeus päätti, että lähtökohdaksi rangaistuksen määräämiselle on otettava törkeä raiskaus, josta vähintään tuomittava rangaistusta 2 vuotta ja enintään 10 vuotta. Rangaistuksen määräämisessä oli otettava myös huomioon, että rikokset olivat yhteydessä toisiinsa sekä osa suunnitelmallista rikoskokonaisuutta. Rikosten keskinäinen yhteys katsottiin rangaistusta korottavana seikkana. Tuomioon vaikutti myös A rikosten määrä sekä vapaudenriiston ja raiskauksen vakavuus ja vahingollisuus rikoksena. Korkein oikeus katsoi, että oikeudenmukainen yhteinen vankeusrangaistus oli 8 vuotta. (KKO:2014:85.)

Vapaudenriisto esimerkiksi raiskauksen yhteydessä, voidaan katsoa koventavana seikkana. Rikosten voidaan katsoa muodostavan suunnitelman ja yhteisen kokonaisuuden.

5 VAPAUDENRIISTON MÄÄRITELMÄ

Luku vapaudenriistosta on uudistettu vuonna 1995, kun rikoslaki uudistettiin kokonaisuudessaan. Ennen tätä vapaudenriiston tunnusmerkistö oli sama, kuin nyt törkeän tekemuodon määritelmä. Vapaudenriiston törkeä tekemuoto tarkoitti silloin ihmisryöstöä tai panttivangin ottamista. Myös nyt vapaudenriistosta on törkeä tekemuoto, mutta sisällöltään siis erilainen kuin aikaisemmin. Lievää tekemuotoa ei ole, vaan se otetaan huomioon rangaistusta määrättäessä. (Lappi-Seppälä ym. 2016.; HE 94/1993 1.10.1.3.)

Rikoslaisissa vapaudenriisto on määritelty seuraavasti: *Joka sulkemalla sisään, sitomalla, kuljettamalla johonkin tai muulla tavoin oikeudettomasti riistää toiselta liikkumisvapauden tai eristää toisen tämän ympäristöstä, on tuomittava vapaudenriistosta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.* (Rikoslaki 19.12.1889/39 25. luku 1.§.)

Tekotavat

Vapaudenriiston määritelmä rikoslaissa käsittää rikoksen tapahtuvan sulke-
malla sisään, sitomalla tai kuljettamalla johonkin. Vapaudenriistoa ovat siis oi-
keudettomasti liikkumisvapauden riistäminen tai eristäminen ympäristöstä. Va-
paudenriistoon syyllistyminen edellyttää teon tahallisuutta ja tuottamukselli-
sesta vapaudenriistosta säädetään erikseen rikoslaissa. (HE 94/1993 1.10.2.)

Kouvolan hovioikeuden ratkaisussa 1082 oli kysymys yhteisen rangaistuksen
mittaamisesta, jossa raiskausta oli edeltänyt noin kuusi tuntia kestänyt vapau-
denriisto. Tänä aikana A oli useita kertoja uhannut B:tä tappamisella, pahoin-
pidellyt häntä useita kertoja muun muassa kuristamalla kaulasta kaksin käsin
ja sähköjohdolla sekä tukahduttamalla tyynyllä. Tapausta oli käsitelty aikai-
semmin Päijät-Hämeen käräjäoikeudessa. Käräjäoikeus katsoi, että rangais-
tus tulee tuomita ehdottomana. Käräjäoikeus esitti rangaistuksen perusteluina
vapaudenriiston osalta sen, että teon kestolla ei ole merkitystä. Myös lyhytai-
kainen liikkumisvapauden estäminen on rangaistavaa vapaudenriistoa. Ta-
pauksessa teot kestivät useita tunteja ja niissä käytettiin väkivaltaa, joka lisää-
vät rikoksen vakavuutta. Hovioikeus katsoi, että mainittuja rikoksia on yhteistä
rangaistusta määrättäessä arvioitava kokonaisuutena, huomioon ottaen erityi-
sesti rikosten vakavuus ja keskinäinen yhteys. (Kouvolan hovioikeus 1082.)

Kymenlaakson käräjäoikeuden ratkaisussa 11/228 vapaudenriisto on hyvin ly-
hytkestoinen. A oli tehnyt fyysistä väkivaltaa B:lle asunnossa kahtena eri ker-
tana. Ensimmäisenä kertana A oli ensin pahoinpidellyt B:tä mm. ottamalla
kiinni kurkusta, kaatamalla lattialle, potkaisemalla vatsaan ja tönäisemällä. Tä-
män jälkeen A oli estänyt B:tä poistumasta asunnosta, poistamalla puhelimen
ja uhkaamalla väkivallalla, jos B yrittää poistua asunnosta. Tämä vapauden-
menetys kesti 30 - 45 minuuttia päättyen siihen, että B pääsi livahtamaan
asunnosta. Seuraavana päivänä B oli mennyt hakemaan tavaroitaan asun-
nosta, jolloin A oli estänyt uudestaan B:tä poistumasta asunnosta. Tämän jäl-
keen A oli pahoinpidellyt B:tä kuristamalla kahdesti kaulasta aiheuttaen hen-
gittämisvaikeuksia sekä lyönyt useasti pään alueelle. Tunnin vapaudenmene-
tys oli päättynyt B:n äidin tulon, joka oli saanut tilanteen rauhoittumaan. (Ky-
menlaakson käräjäoikeus 11/228.)

5.1.1 Liikkumisvapauden riistäminen

Toisen vapauden riistäminen sisään sulkemalla tai lukitsemalla johonkin tilaan on yleinen toteuttamistapa. Sulkeminen ja lukitseminen johonkin tilaan pitää tapahtua vastoin henkilön omaa tahtoa. Sisään suljetulta henkilöltä on riistetty vapaus, vaikka hänellä olisikin mahdollisuus liikkua suljetun tilan sisällä. Suljettu tila voi olla huone, aitaus tai lähes mikä tahansa paikka. Kuitenkaan hän ei voi itse määrätä omasta liikkumisestaan.

Sisään sulkeminen voi tapahtua lukkoon laitettun oven taakse jättämisellä ja mahdollisesti voidaan tukkia myös muut aukot, joista voisi päästä ulos. Sisään sulkeminen voi tapahtua myös asettamalla henkilölle uhka uloskäynnin luokse, esimerkiksi vartija. (Frände ym. 2010, 335.)

Kymenlaakson käräjäoikeuden ratkaisussa 16/132463 ilmenee vapauden riistämisen tekemuotona sisään sulkeminen ja uhka vaarasta, jolloin poistuminen on mahdotonta. A oli syyllistynyt vapaudenriiston lisäksi pahoinpitelyyn ja kahden laittomaan uhkaukseen. A oli tehnyt ruumiillista väkivaltaa entiselle avio- puolisolleen B:lle hänen asunnossaan sekä rappukäytävässä. A ja B olivat aluksi B:n asunnossa, jolloin heille oli syttynyt riita. Riidan yhteydessä A oli lyönyt B:tä nyrkillä mahaan ja kurkkuun sekä potkinut mahaan. Tällöin B oli paennut peloissaan alakertaan ja ulos. A sai B:n kuitenkin kiinni, minkä jälkeen hän oli raahannut B:tä maassa ja potkaissut tätä suun alueelle niin, että suusta alkoi vuotaa verta. A oli raahannut B:n väkisin asuntoon, vaikka B oli pyytänyt päästämään irti. A oli uhannut jatkaa pahoinpitelyä asunnossa, jolloin B oli mennyt ensin keittiöön ja sitten makuuhuoneeseen. A oli jäänyt asuntoon pariksi päiväksi, eikä suostunut lähtemään asunnosta, sillä ei halunnut B:n kertovan poliisille. B ei kahden päivän aikana uskaltanut poistua asunnosta eikä hänellä ollut mahdollisuutta käyttää puhelinta. Lisäksi B oli ilmoittanut halustaan poistua asunnosta. Tapahtuma päättyi niin, että A poistui asunnostaan asunnon avaimet mukanaan, jolloin A:n lähdettyä B poistui myös asunnosta. A:n katsottiin syyllistyneen kaikkiin rikoksiin. (Kymenlaakson käräjäoikeus 16/132463.)

Tapauksessa ilmenee, että suljettuun tilaan jäämisen aiheuttaa myös uhka vaaratilanteesta, jossa henkilö ei voi lähteä sen takia, että hän asettaisi it-

sensä hengenvaaraan. Hengenvaara voi tarkoittaa esimerkiksi aseella uhkaamista tai ulkovaatteiden viemistä pakkasella, jolloin poistuttaessa henkilölle aiheutuisi paleltumisvaara. (Frände ym. 2010, 335.)

Sitominen on yksi tekotavoista, joka voi tapahtua sitomalla henkilön kiinni johonkin tai pelkästään sitomalla esimerkiksi kädet. Sitomalla pelkät kädet estetään silti henkilön liikkumisvapaus, jos henkilön liikkuminen on riippuvainen käsistä. (Frände ym. 2010, 335.)

Liikkumisvapauden voi estää myös ottamalla pois henkilön tarvitsemat apuvälineet, jotka ovat välttämättömiä liikkumiseen. Tällaisia voi olla esimerkiksi liikuntavammaisten apuvälineet. Liikuntaväline voi olla myös esimerkiksi vene, jos se on aution saaren ainut ja sillä estetään henkilön poispääsy saarelta. Auton tai matkalipun varastamista ei yleensä voida katsoa liikkumisvapauden riistämiseksi, sillä niiden ei voida katsoa rajoittavan vapautta. (Frände ym. 2010, 335; HE 94/1993 1.10.2.)

Myös kuljettaminen katsotaan olevan liikkumisvapauden riistämistä. Tämän tyyppinen vapauden riistäminen tapahtuu esimerkiksi silloin, kun autonkuljettaja kieltäytyy päästämästä kuljetettavaa henkilöä autosta pois, kuitenkin niin, että kuljettajalle ei ole laillista oikeutta vapauden riistämiseen. (Lappi-Seppälä ym. 2016.)

Tapauksessa KKO:1996:110 A oli päihtyneenä törmännyt autollaan 12-vuotiaaseen B:hen, jolloin B:n sääriluu oli murtunut. Jo tapahtumapaikalla B oli valittanut jalasta ja A oli yrittänyt nostaa häntä ylös, mutta B ei pystynyt seisomaan. A oli kuljettanut B:n kotiinsa, jossa ei ollut tarvittavaa apua. B oli pyytänyt jo autossa ja asunnossa viemään hänet sairaalaan. A oli pitänyt B:tä vasten hänen tahtoaan asunnossaan puolitoista tuntia. Jälkeenpäin selvisi, että B:llä oli sääriluun murtuma, joka olisi tarvinnut heti hoitoa. A oli tällöin myös laiminlyönyt B:n hoidontarpeen. A:n katsottiin riistäneen oikeudettomasti B:n liikkumisvapauden, pitäessään häntä vastoin tahtoaan kotonaan. (KKO:1996:110.)

Tapauksessa ilmenee, että vapaudenriistäminen on myös henkilön kuljettaminen johonkin paikkaan ilman hänen suostumusta. Tapauksessa voidaan katsoa asianomistajan olleen liikuntakyvytön sääriluun murtuman vuoksi. Lisäksi

ilmenee liikkumisvapauden riistäminen, kun vastaaja sulki asianomistajan sisään asuntoonsa.

5.1.2 Ympäristöstä eristäminen

Yksi vapaudenriiston tunnusmerkistön täyttävistä määritelmistä on eristää henkilö hänen ympäristöstään. Ympäristö tarkoittaa henkilön normaalia elinympäristöä ja siihen kuuluvia ihmissuhteita. Ympäristöstä eristämällä halutaan suojata erityisesti henkilöitä, joilla on liikkumisvaikeuksia tai eivät pysty liikkumaan itsenäisesti. Tällaisia henkilöitä voivat olla esimerkiksi pienet lapset, liikuntavammaiset, sairaat tai vanhukset. (HE 94/1993 1.10.2.)

Kymenlaakson käräjäoikeuden ratkaisussa 13/899 asianomistaja oli eristetty ympäristöstään parvekkeelle ja estetty hänen liikkumisvapaus noin kahden tunnin ajaksi, viileään säähän ilman erityistä vaatetusta. Tätä ennen A oli pahoinpidellyt B:tä kaatamalla hänet lattialle sekä lyömällä kaksikymmentä kertaa häntä kasvoihin. B:n olisi ollut tärkeää päästä vammojensa takia sairaalaan ja myös ala-ikäisten lastensa luo sisälle, jotka olivat sinne jääneet. (Kymenlaakson käräjäoikeus 13/899.)

Uhrin oli mahdotonta päästä parvekkeelta pois, ja hänet oli eristetty hänen omasta kodistaan. Vaikka tapauksessa ei ollut selvää, kumpi vapaudenriiston määritelmästä oli kyseessä tai oikeastaan kyse voisi olla molemmista, oli teko silti rangaistava. (Kymenlaakson käräjäoikeus 13/899.)

Eristäminen voi tapahtua niin, että henkilö kuljetetaan pois hänen normaalista ympäristöstään tiettyyn paikkaan. Henkilö ei pääse paikasta pois, mutta kuitenkin häntä ei estetä liikkumasta. Kuljettaminen, joka johtaa ympäristöstä eristämiseen, on tehty pakolla tai kavaluudella. Hallituksen esityksessä on mainittu ympäristöstä eristämisenä esimerkki eräretkeilystä, jossa opas jättää opastettavat tuntemattomaan ympäristöön. Retkeilijät pystyvät liikkumaan, mutta heidät on eristetty ympäristöstään, johon he olivat palaamassa. (Lappi-Seppälä ym. 2016.)

Ympäristöstä eristäminen ei normaalisti tapahdu katkaisemalla verkko tai puhelinyhteyksiä. Kuitenkin voi syyllistyä vapaudenriistoon, jos katkaisee puhelinyhteyden sellaiselta, jolle se on ainut keino selvittää, eli on täysin riippuvainen puhelimesta. (Lappi-Seppälä ym. 2016; HE 94/1993 1.10.2.)

5.1.3 Lapset poikkeuksena

Lapsiin ei aina voida soveltaa vapaudenriiston tunnusmerkistöä. Esimerkiksi jos huoltajuuden menettänyt vanhempi vie lapsen huostaan ulkomaille, voi olla kyse vapaudenriistosta, lapsikaappauksesta tai lapsen omavaltaisesta huostaanotosta. (Lappi-Seppälä ym. 2016.)

Kun kysymys on vapaudenriistosta, lapsiin liittyvissä tapauksissa asiat eivät ole yksiselitteisiä. Nykyään vanhemmat eivät saa kurittaa, alistaa tai muutenkaan kohdella lasta loukkaavalla tavalla. Kuitenkin huoltaja voi kasvatuksellisista syistä rajoittaa lapsen vapautta esimerkiksi kotiarestilla. (Lappi-Seppälä ym. 2016.)

Kasvattajalla on siis oikeus toimia vapaudenriiston tunnusmerkistön osoittamalla tavalla huollettavaan lapseensa. Kuitenkin kasvattajakin voi syyllistyä vapaudenriistoon, jos toimet ylittävät kasvattajalle sopivana pidetyn rajan. Kasvatustarkoituksessa tapahtuvan vapauden riistämisen tulee tapahtua kohtuullisissa määrin. (HE 94/1993 1.10.2.)

Kun arvioidaan teon kohtuullisuutta, tulee huomioida lapsen kehitystaso, kesto sekä miten riistäminen on tapahtunut. Vaikka lapsi olisi antanut luvan eristämiseksi, teko voi silti olla oikeudenvastainen. On katsottu, että 12-vuotiaat lapset voivat antaa suostumuksensa ympäristön muuttumiseen. Myös tätä nuoremman lapsen suostumus on kelvollinen, jos lasta ei ole siihen pakotettu ja lapsi itse ymmärtää sen merkityksen. (Lappi-Seppälä ym. 2016.)

Tapauksessa KKO:2013:86 A oli vienyt hänen ja B:n yhteishuollossa olevan lapsen Belgiaan ilman B:n suostumusta. Belgiassa lapsen elämä ei ollut poikennut lapsen normaalista elämästä. A oli ollut tuona aikana yhteydessä B:hen. B oli noutanut lapsen puolen vuoden päästä, saatuaan lapsen palauttamista koskeneen päätöksen. Korkeimmassa oikeudessa käsiteltiin sitä, onko

kyse vapaudenriistosta, niin kuin hovioikeudessa todettiin. Jos kyse ei olisi vapaudenriistosta, harkittaisiin tapauksessa rangaistusta lapsikaappauksesta. Korkein oikeus päätyi ratkaisussaan siihen, että vapaudenriistoa ei tapahtunut, sillä lasta ei oltu eristetty hänen ympäristöstään. Vapaudenriistorikos voidaan tehdä kuljettamalla lapsi ulkomaille, ja silloin olisi merkitystä lapsen tahdolla ja suostumuksella. Kuitenkaan vapaudenriistorikokseen ei liity huoltosuhdetta, toisin kuin lapsikaappaukseen. Korkein oikeus katsoi A:n syyllistyneen lapsikaappaukseen eikä vapaudenriistoon. (KKO:2013:86.)

Tapauksessa ei siis ollut kyse vapaudenriistosta, kun lapsen kuljettanut henkilö oli hänen huoltajansa. Huoltajan seurassa ei voitu katsoa lapsen olevan eristetty normaalista ympäristöstään. Lisäksi lapsen katsottiin eläneen normaalia elämää huoltajansa kanssa.

Helsingin hovioikeuden ratkaisussa 2957 ei vapauden riistäminen ylittänyt kohtuullisen rajaa. A oli sitonut viisivuotiaan lapsensa vyötäröstä zumbanauhalla tuoliin kymmenen minuutin ajaksi, jolloin oli estänyt tämän liikkumisvapauden. A:n mukaan tapahtuma oli liittynyt kasvatustarkoitukseen, kun lapsi ei ollut totellut häntä. A oli käskennyt arestiksi istumaan lasta tuolilla ja kun lapsi ei pysynyt tuolissa, oli A sitonut hänet siihen zumbanauhalla. Nauhassa oli tarrakiinnitys ja nauha oli A:n mukaan löysällä ja nauhan tarrakiinnitys oli tullut selän taakse. Lopulta lapsen kiemurrellessa tuolissa A oli päästänyt hänet ja käskennyt omaan huoneeseensa. Vantaan käräjäoikeus katsoi, että vaikka lapsen sitominen ei olisi ollut tarpeen kenenkään turvallisuuden vuoksi, eikä sitomiseen asti menevää kasvatusta voida pitää hyvänä tapana kasvattaa lasta, ei A:ta voitu tuomita vapaudenriistosta. Teko oli kestänyt lyhyen ajan, lapselle ei ole aiheutunut syyttäjänkään mukaan kipua eikä teko ylittänyt kohtuullisen kasvatukseen rajoja.

Syyttäjä ei ollut tyytyväinen tuomioon ja asia eteni hovioikeuteen. Hovioikeus totesi, että kiinnisittaminen rajoittaa jyrkästi liikkumisvapautta, kun liikkuminen estyy kokonaan. Sitä voidaan pitää myös nöyryyttävänä sekä ihmisarvoa alentavana. Hovioikeus totesi myös, että lastensuojelulainkaan mukaan lapsen kiinnisittaminen ei ole hyväksyttävää, vaikka käyttäytymisen perusteella olisi syytä ryhtyä ehkäiseviin tai suojeleviin toimenpiteisiin. Hovioikeus katsoi kuitenkin, että A ei ole ylittänyt kohtuullisen kasvatukseen rajoja niin, että vapaudenriiston tunnusmerkistö täyttyisi. (Helsingin hovioikeus 2957.)

6 TÖRKEÄ VAPAUDENRIISTO

Vapaudenriiston törkeä tekomuoto edellyttää yhden kolmesta perusteesta täyttyvän sekä sen, että rikos on kokonaisuudessaan arvostellen törkeä. Rikoslaisissa on määritelty kolme perustetta, jotka tekevät rikoksesta törkeän.

6.1 Aika

Ensimmäinen peruste on se, että vapauden riistämistä jatketaan yli 3 vuorokauden ajan. Aika lasketaan tarkalleen riiston alkamiskellonajasta sen päättymiseen. Ennen lain uudistamista törkeän vapaudenriiston täyttyminen edellytti 30 päivän kesto.

Turun hovioikeus muutti ratkaisussaan 16/107155 Länsi- Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiota 128656 vain vapaudenmenetyksen keston osalta, jossa B oli syyllistynyt törkeään raiskaukseen ja törkeään vapaudenriistoon. Käräjäoikeus katsoi vapaudenriiston osalta, ettei rikoksen kohdalla edellytetä täyttää mahdolluutta poistua tilasta ja tilanteesta. Riittävänä on korkeimman oikeuden ennakkoratkaisussakin 2007:4 pidetty sitä, että poistuminen olisi huomattavan vaarallista tai vaatisi suuria voimanponnistuksia. B:n on A:n kertomuksella ja myös valokuvoin osoitettu toteuttaneen vapaudenriiston alkuvaiheessa uhkauksin ja loppuvaiheessa uhkauksin ja sitomalla, jolloin riistänyt A:lta liikkumisvapauden ainakin tällä tavoin. A oli ollut eri tavoin sidottuna ja siten myös puolustuskyvytön. B oli käyttänyt rikosten toteuttamiseksi väkivaltaa ja uhkailua, joka oli saanut A:n pelkäämään henkensä puolesta. Tapahtuman kestosta ei ollut tarkkaa selvyyttä, mutta myös B:n kertomuksen perusteella se oli jatkunut useita tunteja.

Näillä perusteilla käräjäoikeus katsoi, että myös vapaudenriistossa on käytetty erityistä julmuutta ja vakavan väkivallan uhkaa. Myös rikosten rangaistusarviointiin vaikuttivat erityisesti vapaudenmenetyksen kesto ja sen tarkoitus, jolloin sitä pidettiin kokonaisuutena arvostellen törkeänä. Rikoksista ankarammin arvosteltava on törkeä raiskaus ja vapaudenriiston vaikutus rangaistukseen oli

kaksi kuukautta, kun vapaudenriisto oli yksi osatekijä raiskausrikokseen. (Edilex toimitus 2016.)

6.2 Vakava vaara

Toinen peruste on se, että aiheutetaan vakava vaara toisen terveydelle tai hengenvaara. Vakavalla vaaralla tarkoitetaan vapaudenriiston aiheuttamia vaikutuksia, jotka tulee olla vakavia ja olemassa olevia. Vakava vaara terveydelle tai hengenvaaran saattaa aiheuttaa esimerkiksi lääkkeiden poisjäänti.

Kymenlaakson käräjäoikeuden ratkaisussa 11/1854 A, B, C, D, E, F seitsemäs henkilö olivat syyllistyneet yhdessä törkeään vapaudenriistoon, ryöstön yritykseen, törkeään pahoinpitelyyn, sekä G ja H avunantoon vapaudenriistoon ja pahoinpitelyyn, yhdessä sulkemalla sisään, sitomalla ja kuljettamalla oikeudettomasti riistäneet K:n liikkumisvapauden. Seitsemäs henkilö oli pakottanut K:n A:n kuljettaman auton kyytiin, jolloin samanaikaisesti C oli uhannut häntä starttipistoolia tai kuula-asetta muistuttavalla ampuma-aseella. K:n lisäksi autossa oli siis ollut B, C ja seitsemäs henkilö. K oli talutettu E:n saunarakennukseen silmät peitettynä ja sieltä myöhemmin kellariin. Kellarissa K oli sidottu kädestään ja jaloistaan kiinni penkkiin. K:n silmät oli peitetty ensin autossa hupulla ja myöhemmin saunarakennuksella muovipussilla, paidalla ja teipillä. K:ta oli pahoinpidelty autossa, saunarakennuksella ja kellarissa. Myöhemmin K oli kuljetettu autolla sidottuna rannalle, sekä rannalta suljettuna takaisin kellariin, jossa K:n vapaudenriisto on jatkunut seuraavaan yöhön saakka. Vapaudenmenetys oli kestänyt yhteensä noin 30 tuntia.

Käräjäoikeus katsoi, että K:n hengelle ja terveydelle on aiheutettu vakavaa vaaraa jättämällä K pahoinpideltynä ilman juomaa ja ravintoa kylmään kellariin. Löydettyäessä hän oli kärsinyt hypotermiasta sekä kuivumisesta. Teossa oli käytetty erityistä julmuutta ja vakavan väkivallan uhkaa, kun K:n silmät oli peitetty ja häntä oli pidetty sidottuna kellarissa. Lisäksi K:ta oli uhattu aseella ja pahoinpidelty useita kertoja. Teon katsottiin myös olevan kokonaisuutena arvostellen törkeä. (Kymenlaakson käräjäoikeus 11/1854.)

6.3 Erityinen julmuus ja vakava vaara

Kolmas peruste on se, että teossa käytetään erityistä julmuutta tai vakavan väkivallan uhkaa. Erityinen julmuus tarkoittaa pelon, kauhun tai ahdistuksen aiheuttamista tai sen hyödyntämistä esimerkiksi uhkailemalla kuolemalla. Pelkoa voidaan aiheuttaa sulkemaan johonkin pimeään tai ahtaaseen paikkaan. (HE 94/1993 1.10.2.)

Tapauksessa KKO:2007:4 A oli kieltäytynyt maksamasta taksimatkaansa, kieltäytynyt poistumasta ja uhannut taksinkuljettaja B:tä tappavansa hänet toistamalla sitä useita kertoja.

B:n kertoman mukaan A oli saapunut tilaamaansa taksiin vahvassa humalatilassa ja istunut kuljettajan B:n vieressä olevalle apukuskin penkille. A oli pyytänyt kyydin kotiosoitteeseensa ja perillä A kieltäytyi maksamasta kyytiä. A ja B olivat alkaneet väitellä kyydin maksamisesta, jolloin A oli uhannut useasti eri sanavalintoja käyttäen tappaa B:n. A oli myös estänyt B:tä vastaamasta puhelimeen ja reagoinut B:n liikkeisiin. B oli kysynyt A:lta miten hänet tappaisi, jolloin A oli vastannut, että esimerkiksi auton vaihdekeppiä käyttäen. A oli kuitenkin maksanut kyydin, ja tapahtumat päättyivät poliisin tuloon. Tapahtumat olivat kestäneet 40 minuuttia.

A myönsi syyllistyneensä korkeintaan laittomaan uhkaukseen, mutta ei ollut estänyt missään vaiheessa B:tä poistumasta autosta tai sulkeneensa B:tä sinne. B:n puhelin oli soinut tapahtuman aikana, jolloin B oli avannut puhelimen siihen puhumatta. Myös toinen taksikuski oli ula-yhteyden kautta kuunnellut autossa käytyä keskustelua. Näiden todistajien kertomuksien mukaan A oli uhannut B:tä tappamalla ja A oli selvässä humalatilassa.

Käräjäoikeus katsoi, että A oli syyllistynyt syytteessä kerrottuun törkeään vapaudenriistoon. Käräjäoikeus katsoi törkeysarvioinnissaan, että vapaudenriisto oli törkeä, kun A oli aiheetta useaan kertaan uhannut tappamisella B:tä, joka oli ollut harjoittamassa elinkeinoaan. Kysymys oli vakavan väkivallan uhasta. Kokonaisarvostelussaan oli otettu huomioon myös se, että teosta oli aiheutunut B:lle pitkään jatkunutta psyykkistä kärsimystä ja mahdollisesti trauman jälkitila. Käräjäoikeus tuomitsi A:n rikoslain 25 luvun 2 §:n 3 kohdan nojalla törkeästä vapaudenriistosta 10 kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistuk-

seen. A valitti hovioikeuteen ja vaati, että hänen katsotaan syyllistyneen enintään laittomaan uhkukseen tai pakottamiseen taikka vaihtoehtoisen syytteen mukaisesti tavalliseen vapaudenriistoon ja laittomaan uhkukseen ja että rangaistusta alennettaisiin. Hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden tuomiota millään osin. A:lle myönnettiin valituslupa ja valituksessaan A vaati aikaisempien vaatimuksien lisäksi, että joka tapauksessa vankeusrangaistusta alennetaan ja se määrätään ehdolliseksi tai sen sijasta tuomitaan yhdyskuntapalvelua. Korkein oikeus katsoi, että A oli riistänyt B:n vapauden uhkaamalla häntä tappamalla ja väkivallan uhka oli todellinen. Korkein oikeus katsoi, että koventamisperusteena vakavan väkivallan uhka tarkoittaa esimerkiksi sitä, että uhaataan henkilöä kuoleamalla, jos hän yrittää paeta. Kuitenkaan vapaudenriisto ei kestänyt kauaa, A ei uhannut B:tä aseella tai muulla hengenvaarallisella aseella sekä B oli A:n estämisyryyksistä onnistunut soittamaan apua. Edellä mainituin perustein korkein oikeus katsoi, että kyse ei ollut törkeästä vapaudenriistosta. Korkein oikeus tuomitsi A:n syyksi luetusta vapaudenriistosta 5 kuukautta vankeutta, jonka sijasta tuomitiin yhdyskuntapalvelua 140 tuntia. (KKO:2007:4.)

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa esitän tämän tutkimuksen tutkimustulokset. Perustan tulosten esittelyn aikaisemmin esittämäni teoriaan ja myös oikeustapausten analyysiin.

7.1 Tutkimuksen reliaabelius ja validius

Tutkimuksen reliaabelius tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta eli sitä, että tulokset eivät vaihtelee eri esittäjien välillä. Reliaabelius voidaan todeta samojen tulosten perusteella. (Hirsijärvi ym. 2007, 226.) Luotettavuuden arviointia tehdään joka vaiheessa ja tutkijan tulee itse arvioida tutkimuksensa luotettavuutta. Tutkijan omat valinnat ja ratkaisut vaikuttavat tutkimukseen, sillä luotettavuuden takana on tutkija itse. (Vilka 2005, 158.)

Tutkimuksessa on käytetty oikeuskirjallisuutta, jotka ovat kirjoittaneet lähes kokonaan oikeustieteen professorit. Kirjallisuus sekä aineisto, joita käytin, ovat kaikki 2000-luvulta. Aineisto kokonaisuudessaan on melko tuoretta, sillä oikeustapauksia löytyisi myös vanhempiakin. Keräsin aineistoa, luin, analysoin sekä kirjoitin. Tämän jälkeen luin omaa tekstiäni, jotta se varmasti vastaa lukemani tekstin sanomaa.

Toinen arviointiin tarvittava käsite on validius, joka tarkoittaa tutkimuksen kykyä mitata tutkimusongelmaa. Sillä voidaan arvioida, kuinka tutkimusongelman selvittämisessä ollaan onnistuttu. (Hirsijärvi ym. 2007, 226–228.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa tutkijan selostus siitä, miten tutkimus on toteutettu. Tällä tarkoitetaan koko tutkimuksen vaiheita, jotka tulisi kertoa mahdollisimman selkeästi ja totuudenmukaisesti. Tulosten tulkinnassa tulisi kertoa, millä perusteella tulkintoja esittää ja mihin ne perustetaan. (Hirsijärvi ym. 2007, 226–228.)

Vapaus perusoikeutena lähtee arvoista ja yksittäisen ihmisen moraalista. Kuitenkin ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus ja Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirja ovat ihmisoikeuksien perusta oikeudellisesti katsottuna. Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus on hyväksytty vuonna 1948, jota voidaan pitää lähtökohtana ihmisoikeuksille. (Suomen YK-liitto 2016.) Julistus toimii perustana useille maailmalaajuisille ja alueellisille sopimuksille. Ihmisoikeudet ovat kansainvälistä oikeutta ja vaikuttavat siten moneen lakiin. (Ojanen 2009, 67–68.)

Euroopan ihmisoikeussopimus vaikuttaa myös Suomen lainsäädäntöön. Sillä halutaan suojella vapautta ja turvallisuutta. Vapaudesta säädetään 5. artiklassa, joka säätää jokaisen oikeuden vapauteen. Suomen on myös saatettava voimaan tämän sopimuksen tarkoitus. (Euroopan ihmisoikeussopimus.)

Perustuslaki on turvaa yksilön oikeuksia Suomessa ja siinä on otettu huomioon kansainväliset sopimukset. Vapaus on perusoikeus silloin myös Suomessa. Perustuslaki ei kuitenkaan voi määrittää itse rikosta, vaan sitä varten on rikoslaki. Rikoslaisissa on selvennetty eri rikoslajit tarkoituksena ylläpitää näitä yksilön oikeuksia. (Lappi-Seppälä 2006, 64.)

7.2 Vapaudenriisto yhteydessä muihin rikoksiin

Vapaudenriistoon liittyy usein muita rikoksia, jotka ovat kytköksissä toisiinsa. Laitonta uhkausta ja pahoinpitelyä voidaan käyttää uhrin pelottelukeinona, jotta vapaudenriistäminen onnistuisi. Laiton uhkaus on yksi vapautteen kohdistuvista rikoksista. Rikoslain määritelmän mukaan laittomaan uhkaukseen syylistyy, kun nostaa aseensa toista vastaan tai muulla tavoin uhkaa toista rikoksella. Silloin kun toisella on syy pelätä itsensä tai toisen henkilökohtaisen turvallisuuden tai omaisuuden puolesta, on kyse laittomasta uhkauksesta (Rikoslaki 19.12.1889/39 25. luku 7.§.) Pahoinpitely tapahtuu yleensä ruumiillista väkivaltaa käyttämällä. Vahingon aiheutuminen ei ole edellytys rikokselle, vaan itsessään väkivalta ja sen yritys ovat rangaistavaa. Ruumiillisen koskemattomuuden loukkaaminen on pahoinpitelyssä olennaisinta. (Frände ym. 2010, 178–179.) Myös vapaudenriistossa voidaan käyttää uhkailua ja pelon aiheuttamista väkivallalla, ja tapauksissa ilmenee, että usein nämä kaikki tapahtuvat samalla kertaa.

Myös ryöstössä voidaan vapaudenriistoa käyttää apuna omaisuuden anastamiseen, jolloin uhri ei voi estää omaisuuden viemistä. Ryöstössä on yhdistetty monia ominaisuuksia eri rikoksista, esimerkiksi väkivallan uhka ja omaisuuden vieminen Lainkohdalla on tarkoitus suojata henkilöiden vapautta, omaisuutta ja terveyttä. (Lappi-Seppälä ym. 2016.)

Seksuaalirikokset osaltaan liittyvät vapaudenriistoon siten, että ilman vapaudenriistoa ei välttämättä onnistuisi. Ennen seksuaalirikokset myös kuuluivat vapautteen kohdistuviksi rikoksiksi (Hakamies ym. 2016). Usein vapaudenriistoon on rangaistusta koventava peruste raiskausrikosten yhteydessä. Raiskauksissa vapaudenriistoon liittyvinä piirteinä tai vapaudenriistona käytettiin kuljettamista, lukitsemista tai avunsaannin estämistä esimerkiksi puhelimen pois ottaminen. (Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2012, 65.)

7.3 Vapaudenriiston tunnusmerkistön toteutuminen

Vapaudenriisto tapahtuu oikeudettomasti riistämällä liikkumisvapauden tai ympäristöstä eristämisen. Vapaudenriiston määritelmä rikoslaisissa käsittää rikok-

sen tapahtuvan sulkemalla sisään, sitomalla tai kuljettamalla johonkin. Rikokseen syyllistyminen edellyttää teon tahallisuutta ja tuottamuksellisesta vapaudenriistosta säädetäänkin erikseen.

Sitominen on konkreettista, eikä sitominen edellytä uhrin kokonaan sitomista. Esimerkiksi käsien sitominen riittää, jos henkilö on riippuvainen käsistä. Tällöin myös liikkumiseen tarvitsemien apuvälineiden poisottaminen on liikkumisvapauden riistämistä. Kuitenkin tällä tarkoitetaan vain välttämättömiä välineitä, eikä esimerkiksi autoa. (Frände ym. 2010, 335; HE 94/1993 1.10.2.)

Kuljettamalla voidaan riistää liikkumisvapaus, jos henkilö kuljetetaan johonkin paikkaan vasten tahtoaan. Liikkumisvapaus voidaan riistää myös niin, että kuljettavaa ei päästetä pois ajoneuvosta. (Hakamies ym. 2016.) Kuljettamalla voidaan eristää henkilö pois hänen normaalista ympäristöstään. Silloin henkilöllä on liikkumisvapaus, mutta ei pääse paikasta pois. Eristäminen voi tapahtua tässä tapauksessa myös niin, että katkaisee puhelinyhteyden sellaiselta, joka on siitä riippuvainen. Muussa tapauksessa se ei olisi eristämistä, mutta kun on kyse riippuvuudesta apuvälineeseen, estää se henkilön poispääsemisen. (Lappi-Seppälä ym. 2016 ; HE 94/1993 1.10.2.)

Vapaudenriistossa lapset ovat poikkeuksia, sillä kasvatustarkoituksessa lapsen vapautta voi rajoittaa. Jokainen tapaus tulee arvioida erikseen, mutta kasvatuksessa käytettävän vapauden riistämisen tulee tapahtua kohtuullisissa määrin. (HE 94/1993 1.10.2.)

7.4 Törkeän vapaudenriiston toteutuminen

Törkeä vapaudenriisto muodostuu kolmesta perusteesta ja yhden niistä tulee täyttyä rangaistuksen määräämiseksi. Rikoksen tulee olla myös kokonaisuudessaan arvostellen törkeä. Ensimmäinen peruste törkeyteen on, kun vapaudenriiston kokonaisaika ylittää kolme tuntia. Toinen peruste on se, että aiheutetaan vakavaa vaaraa terveydelle tai hengenvaara. Kolmas peruste on se, että teossa käytetään erityistä julmuutta tai vakavan väkivallan uhkaa. Erityinen julmuus tarkoittaa pelon, kauhun tai ahdistuksen aiheuttamista tai sen hyödyntämistä esimerkiksi uhkailemalla kuolemalla. (HE 94/1993 1.10.2.)

7.5 Johtopäätökset

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, milloin vapaudenriisto on rangaistavaa ja millä tavoin rikos voi tapahtua. Ihmisoikeuksien ja perustuslain perusteella vapaus on perusoikeus ja perusoikeuksia loukkaaminen on rangaistavaa. Jokainen vapauden riistäminen on rangaistavaa, kyseenalaista olikin, minkälaiset teot ovat vapaudenriistoa.

Rikoslaisissa määritellyt tekotavat ovat niitä tapoja, jotka johtavat vapauden riistämiseen henkilöltä. Tutkimuksessa selvitettiin vielä tarkemmin tekotapojen määritelmää. Esimerkiksi sulkemalla sisään voi tapahtua lukitsemalla asuntoon, aitaukseen tai muuhun tilaan.

Tutkimuksessa selvisi, että vapaudenriiston tunnusmerkistö on itsessään selkeä. Kuitenkin tekotapoja on monia, jolloin vaikeinta on selvittää, mihin tekotaan voidaan rikos liittää. Liikkumisvaraa tekotapojen määritelmässä antaa ”tai muulla tavoin”, sillä se voi määrittää oikeastaan kaikki muut tavat, mitä oikeuskäytännössäkään ei ole koettu.

Tärkeintä rangaistavuudessa on se, että liikkumisvapaus on riistetty tai ympäristöstä eristäminen on tapahtunut. Rangaistavuuden kannalta ei ole tärkeää, kuinka pitkään vapaudenriisto on kestänyt. Vapaudenriiston rangaistavuuteen vaikuttavat myös muut tekijät, kuten rikoksen luonne. Lyhytkestoinenkin vapaudenriisto voi olla todella vakava, jolloin aika ei ole tärkein tekijä. Kuitenkin törkeän vapaudenriiston rangaistavuuden yksi peruste on yli kolme vuorokautta kestänyt vapaudenmenetys, joka ei välttämättä vaikuta törkeyteen, jos rikos on kokonaisuutena arvostellen törkeä.

7.6 Pohdintaa

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, mitä vapaudenriisto tarkoittaa, millaisia rikoksia siihen liittyy sekä törkeän vapaudenriiston raja. Oikeustapauksista sai hyvän käsityksen, milloin rangaistaan ja miksi rangaistaan. Oikeustapaukset olivat kaikki erilaisia, toiset olivat pidempiä ja vaikeaselkoisempia kuin toiset.

Löytyi myös selkeitä tapauksia, jossa selvisi heti, mistä on kysymys. Tapaus-
ten käsittelyyn vaikuttivat hieman myös tuomioiden pituus ja selostukset ta-
pahtumista.

Hallituksen esityksessä 94/1993 tuodaan esille selkeästi, millaisesta rikok-
sesta on kysymys, kun puhutaan vapaudenriistosta. Jo itsessään esitys kertoo
paljon, millaisia tapaukset voivat olla, sillä tapauksia oli olemassa jo ennen
varsinaisen vapaudenriisto luvun lisäämistä rikoslakiin. Kuitenkin halusin
tuoda lisää tietoa asiasta, selvittämällä millaisia oikeustapauksia aiheeseen
liittyy.

Tutkimuskysymyksien kannalta tutkimus onnistui niin, että kaikkiin tutkimuskysymyksiin vastattiin ja saatiin niihin myös selvyys. Vastausten osalta olisin itse toivonut enemmän perusteluita. Aikaisempia tutkimuksia ei ollut, joten ver-
tausta muihin tutkimuksiin oli vaikea tehdä.

Tutkimuksen rajaus onnistui hyvin sekä tutkimuksessa käsiteltiin ainoastaan
siihen tarkoitettuja asioita. Halusin pitää aihealueen suppeana ja pääasiaan
keskittyneenä. Kuitenkin tutkimus jäi myös hieman suppeammaksi, kun mitä
olin itse ajatellut. Vaikka tutkimus jäi lyhyeksi, uskon, että siitä saa selville tun-
nusmerkistön tarkoituksen rikoslaissa.

LÄHTEET

Edilex-toimitus. 2015. Hovioikeus: Tuntemattoman naisen kimppuun pimeään aikaan metsäpolulla Porvoossa käynyt tuomittiin törkeästä vapaudenriistosta, ryöstöstä ja virkamiehen vastustamisesta neljäksi vuodeksi vankeuteen. Edilex uutiset.12.2.2015. Saatavissa: <https://www-edilex-fi.xhalax-ng.ky-amk.fi:8443/uutiset/43295?allWords=vapaudenriisto&offset=1&perpage=20&sort=relevance&typelds%5b%5d=127%3Afi&searchSrc=1&advancedSearchKey=636982>. [viitattu:11.11.2016].

Edilex- toimitus. 2016. Törkeästä raiskauksesta ja törkeästä vapaudenriistosta 6 vuotta 2 kuukautta vankeutta ja vahingonkorvauksia 20.000 euroa. Edilex uutiset. 22.2.2016. Saatavissa: <https://www-edilex-fi.xhalax-ng.ky-amk.fi:8443/uutiset/47571?allWords=vapaudenriisto&offset=1&perpage=20&sort=relevance&typelds%5b%5d=127%3Afi&years%5b%5d=2000&years%5b%5d=2000-2009&years%5b%5d=2001&years%5b%5d=2002&years%5b%5d=2003&years%5b%5d=2004&years%5b%5d=2005&years%5b%5d=2006&years%5b%5d=2007&years%5b%5d=2008&years%5b%5d=2009&years%5b%5d=2010&years%5b%5d=2011&years%5b%5d=2012&years%5b%5d=2013&years%5b%5d=2014&years%5b%5d=2015&years%5b%5d=2016&searchSrc=1&advancedSearchKey=653901> [viitattu: 14.12.2016].

Euroopan ihmisoikeussopimus.

Gullans, M., Pellonpää, M., Pölönen, M. & Tapanila A. 2012. Euroopan ihmisoikeussopimus. Helsinki: Talentum Media Oy.

Frände, D., Matikkala, J., Tapani, J., Tolvanen, M., Viljanen, P. & Wahlberg, M. 2010. Keskeiset rikokset. Helsinki: Edita Prima Oy.

HE 66/1988.

HE 94/1993.

Helsingin hovioikeus 2957.

Hirsijärvi, S., Remes P. & Sajavaara P. 2007, Tutki & Kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Ihmisoikeudet.net. 2016. Euroopan ihmisoikeussopimus. Saatavissa: <http://www.ihmisoikeudet.net/opi-ihmisoikeuksista/ihmisoikeusjarjestelma/alueelliset-ihmisoikeusjarjestelmat/euroopan-ihmisoikeussopimus/> [viitattu: 15.10.2016].

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas: Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus 8/1976.

Karttunen, T., Koivunen, K., Laasanen, H., Sippel, L., Uitto, T. & Valtonen, M. 2009. Juridiikan perusteet. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

KKO:1996:110.

KKO:2004:85.

KKO:2007:4.

KKO:2013:86.

Kouvolan hovioikeus 1082.

Kymenlaakson kärjäoikeus 11/228.

Kymenlaakson kärjäoikeus 11/1854.

Kymenlaakson kärjäoikeus 13/899.

Kymenlaakson kärjäoikeus 14/150105.

Kymenlaakson kärjäoikeus 16/111404.

Kymenlaakson kärjäoikeus 16/132463.

Lappi-Seppälä T. 2006. Rikollisuus ja kriminaalipolitiikka. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.

Lappi-Seppälä, T., Hakamies, K., Helenius, D., Koskinen, P., Majanen, M., Melander, S., Nuotio, K., Nuutila, A- M., Ojala, T. & Rautio, I. 2016. Rikosoikeus. Helsinki: Talentum.

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. 2012. Selvityksiä raiskausrikoksista. Helsinki: Oikeusministeriö.

Ojanen, T. 2009. Johdatus perus- ja ihmisoikeusjuridiikkaan. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.

Rikoslaki 19.12.1889/39.

Scheinin, M. 2002. Ihmisoikeudet 2000-luvulla. Sopimuksia ja asiakirjoja. Helsinki: Edita Prima Oy.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

Suomen YK-liitto. 2016. Ihmisoikeudet: Historiaa ja toiminnan taustoja. Saatavissa: <http://www.yk.fi/node/255> [viitattu: 11.10.2016].

Surakka, A. 2012. Access to Finnish law. Helsinki: Sanoma Pro Oy.